

ULUSLARARASI HUKUKTA BM BARIŞKORUMA KUVVETLERİNİN DEĞİŞEN ROLÜ

M.Akif KÜTÜKÇÜ*

I- GİRİŞ

BM'nin en önemli amacı "uluslararası barış ve güvenliği sağlamaktır".¹ Bununla beraber soğuk savaş döneminde Örgüt'ün bu amacını gerçekleştirmesinin zor olduğu görülmüştür. BM'nin kurulduğu 1945 tarihinden itibaren yirmi milyon insanın ölümüne yol açan yüzden fazla önemli çatışma ortaya çıkmıştır. BM, soğuk savaş politikaları yüzünden bu krizlerin çoğuna müdahale edememiştir. Bu dönemde Güvenlik Konseyinde verilen 279 veto², BM'yi işlemez hale getiren fikir ayrılığına ait bir göstergedir. Bununla beraber Soğuk savaşın sona ermesi, Güvenlik Konseyinde yeni bir işbirliği ortamı doğurmuştur. Bunun sonucunda da Güvenlik Konseyi, yeni barışı koruma işlevleri için yoğun bir taleple karşılaşmıştır. Bu talep, BM'ye silahlı uyuşmazlıkları önlemesi ve çözümlenmesi yoluyla uluslararası barışı korumayı amaçlayan temel görevlerini tekrar vermiştir.³

Uluslararası barışı gerçekleştirmede başlıca sorumluluk BM Güvenlik Konseyine verilmiştir.⁴ BM Andlaşması'nın VI. ve VII. Bölümleri, Konseyin tasar-

* Yrd. Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

¹ BM Andlaşması Önsözü ve BM Andlaşması mad.1/1.

² GHALI, Boutros, An Agenda for Peace Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping, Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, A/47/277-S/24111 17 June 1992, www.un.org/Docs/SG/agpeace.html (03.10.2003); PECK, "Julianne, The U.N. and the Laws of War: How Can the World's Peacekeepers Held Accountable?" Syracuse Journal of International Law and Commerce; Spring 1995, Volume 21, s.283-284.

³ GHALI, An Agenda for Peace, www.un.org/Docs/SG/agpeace.html (03.10.2003).

⁴ BM Andlaşması, mad.24/1.

rufuna, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumlar ve uyuşmazlıkları ele alan çeşitli yetkileri vermektedir. Bölüm VI, uyuşmazlıkların barışçıl çözüm yollarını düzenlemekte,⁵ Bölüm VII ise, uluslararası barış ve güvenlik tehdit edildikten veya bozulduktan sonra uluslararası barış ve güvenliği sürdürmeye veya yeniden kurmaya yönelik hükümler içermektedir.⁶

BM Andlaşması'nın VII. Bölümünün öngördüğü sistem İkinci Dünya Savaşı sonrası koşulların etkisiyle işlemez duruma düşmüş, uygulamada hiç kullanılmamıştır.⁷ Söz konusu sisteme ilişkin BM Andlaşması'nın yetkili organlara tanıdığı geniş inisiyatif çerçevesinde ve pragmatik olarak barışkoruma kuvvetleri ortaya çıkmıştır.⁸

Barışın korunması, idamesi ve uyuşmazlıkların ve çatışmaların savaşa varmadan önlenmesi amacıyla oluşturulan çok uluslu müşterek kuvvetlerle yapılan hareketler oldukça geniş bir alana yayılan faaliyetleri kapsayan yeni ve kapsamlı bir kavramdır. BM Genel Sekreteri, barışkorumayı, "ilgili tarafların rızasıyla uluslararası barış ve güvenliğin korunması çerçevesinde çatışmaların önlenmesi ve barışın sağlanmasına katkıda bulunmak amacıyla zor kullanma yetkisi olmayan askeri ve sivil personelden oluşan Birleşmiş Milletler varlığının sorunlu bölgeye yerleştirilmesi"⁹ olarak tanımlamaktadır. Barışkoruma kuvvetleri, çatışma ve bunalımları yumuşatmak, büyümelerini önlemek ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümüne yardımcı olmak için başvurulmuş bir araçtır.¹⁰ Barışkoruma, ilgili tüm tarafların onayıyla, normal olarak BM'nin asker ve/veya polis güçleri ve çoğunlukla sivil personelin de katılımıyla, bir BM biriminin çatışma bölgesinde konuşlandırılmasıdır. Barışkoruma, hem çatışmanın önlenmesini hem de barış yapılması olanaklarını genişleten bir yöntemdir.¹¹

İlk barışkoruma hareketinin oluşturulmasına Mayıs 1948'de Arab-İsrail savaşının ateşkes andlaşmasını denetlemek için Güvenlik Konseyi kararıyla karar verilmiş, iki hafta sonra Orta Doğuya ilk barışkorumacılar olarak 36 silahsız askeri gözlemci grubu BM Orta Doğu Ateşkes İzleme Teşkilatı(UNTSO) adı altında gönderilmiştir. İlk askeri kuvvet içeren barışkoruma kuvveti ise, 1956'da Süveyş krizi sonrası ateşkesi gözetlemek üzere Genel Kurul tarafından kurulan

⁵ BM Andlaşması, mad.33-38.

⁶ BM Andlaşması, mad.39-51.

⁷ AREND, Anthony Clark/BECK, Robert J., *International Law and the Use of Force, Beyond the United Nations Charter Paradigm*, London and New York 1993, s.57.

⁸ NALCIOĞLU, Orhan, *Birleşmiş Milletler Barış Koruma Harekatının Hukuksal Esasları*, Ankara 1997, s.1; KARAOSMANOĞLU, Ali L., *İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler*, İstanbul 1981, s.129.

⁹ GHALI, *An Agenda for Peace*, www.un.org/Docs/SG/agpeace.html (03.10.2003).

¹⁰ KARAOSMANOĞLU, *age*, s.128.

¹¹ GHALI, *An Agenda for Peace*, www.un.org/Docs/SG/agpeace.html (03.10.2003).

(BM Acil Durum Kuvveti)UNEF'dir. Yarım yüzyıl sonra ise büyük çoğunluğu askerlerden oluşan yüzbinlerce kişi 53 BM Barışkoruma Harekatında görev almış, 1650'den fazla askeri ve sivil barışkorumacı görevini yaparken ölmüştür.¹²

Barışkoruma kuvvetinin amaçları değişik olabilir. Harekat, bir amaca yönelebileceği gibi birden çok amaca da yönelmiş olabilir. Amaç, şunlardan biri veya birkaçı olabilir; olası bir çatışmanın veya geçmişteki bir çatışmanın patlak vermesinin önlenmesi, tarafları ayırma yani tampon görevi görmesi, bozulan bir durumun eski hale getirilmesi, henüz bozulmamasına rağmen tehdit altındaki barışın korunması, andlaşmaların uygulanmasını sağlamak suretiyle siyasal çözüm ve uzlaşmanın kolaylaştırılması, kamu düzeninin, güvenliğinin ve hizmetlerinin yerine getirilmesinin sağlanması.¹³

Uygulamada, barışkoruma hareketleri iki şekilde yapılır: Gözlemci gruplar ve askeri kuvvet içerenler. Gözlemci gruplar, az sayıda kişiden oluşan ve görevi sorun olan yere gidip Genel Sekreter'e ve Güvenlik Konseyi'ne rapor vermek olan gruplardır. Bunlar kural olarak askeri personel olmasına rağmen, birlik bazında değil, kişi bazında görev yaparlar. Bu nedenle kuvvet sayılmazlar ve kural olarak silah taşımazlar. Askeri kuvvet içerenler ise daha büyük sayıda ordulardan oluşur ve yetkileri daha geniştir. Bunlar, bir silahlı çatışma olan yere, daha fazla çatışma olmasını engellemek, ateşkesi gözlemek, askerden arındırılmış bir bölgeyi tutmak ve dış müdahaleyi önlemek gibi çok çeşitli amaçlarla yerleştirilebilir.¹⁴

Geleneksel barışkoruma hareketleriyle BM Andlaşması VII.Bölüm uyarınca Güvenlik Konseyi kararıyla gerçekleştirilen askeri müdahale arasındaki fark açıktır. Çünkü, barışkoruma birlikleri ve askeri gözlemcilerin BM gözetimi altında oluşturulması her zaman çatışan tarafların rızasına bağlı olmuştur. Ancak, genellikle ikinci nesil barışkoruma veya bazı zorlayıcı unsurlar içeren karışık barışkoruma olarak adlandırılan yeni ortaya çıkan hareketler nedeniyle zorlayıcı müdahale ve barışkoruma arasındaki fark gittikçe belirsizleşmektedir. Aslında BM'nin barışkorumayı içeren terminolojisi son zamanlarda daha da karmaşıklaşmıştır.¹⁵ Barışın korunması, idamesi ve uyumsuzlukların ve çatışmaların savaşa varmadan önlenmesi amacıyla oluşturulan çok uluslu müşterek kuvvetlerle yapılan hareketler; oldukça geniş bir alana yayılan faaliyetleri kapsayan yeni

¹² www.un.org/Dept/dpko/dpko/intro/intro.htm (14.10.2003).

¹³ BOZKURT, Enver, Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı, 2. Baskı, Ankara-2003, s.82.

¹⁴ BOZKURT, age, s.82-83: AREND/BECK, age, s.66.

¹⁵ MALANCZUK, Peter, Akehurst's Modern Introduction to International Law, Seventh, Revised Edition, London and New York 1996, s.416.

ve kapsamlı bir kavramdır. Bu hareketlar; barışı sürekli kılmak için gerekli koşulların oluşturulması ve koşulların idame ettirilmesini sağlar. Barış hareketları; doktrinsel çerçevede ilgili direktifler ve uluslararası mevzuat açısından açıklanmakla birlikte, bu hareketların karmaşık ve farklı niteliği nedeniyle, bu konuda ayrıntılı tek tip bir model ortaya konulamamaktadır.¹⁶

II- HUKUKSAL TEMELLERİ

BM Andlaşması'nda, barışkoruma hareketına ilişkin doğrudan ve açık bir düzenleme bulunmamaktadır.¹⁷ Barışkoruma hareketına ilişkin yazılı bir kuralın bulunmaması yanında, özel bir kuram da henüz geliştirilmemiştir. Barışkoruma kavramı bir BM buluşudur.¹⁸ Kavram ortaya çıktığı yıllarda özü itibarıyla ihtiyaç ve zorunluluktan doğan bir uygulamayı belirtmek için kullanılmıştır. Yazılı bir kuralı bulunmayan hareket, karakteristiklerini doğan ihtiyaçlara göre geliştirmiş, uygulama ile gelişen bu özellikler zamanla hukuksal bir değer kazanmıştır.¹⁹

BM uygulamalarına bakıldığında, barışkoruma kuvvetlerinin, genellikle BM Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Güvenlik Konseyi'nin gerekli kuvveti oluşturamadığı durumlarda, barışkoruma hareketi BM Genel Kurulu tarafından yetkilendirilebilmektedir.²⁰ Bütün devletler, barışkoruma hareketında yer almaya gönüllü olarak katılırlar ve istedikleri an geri çekilebilirler. BM askerleri savaşın değil barışın askerleridir. Her devletin askeri, kendi devlet üniformasını giymektedir. Bu askerlerin BM Barışkoruma Kuvveti oldukları, başlarına giydikleri mavi berelerden veya taşıdıkları BM rozetinden anlaşılmaktadır.²¹

¹⁶ ODMAN, Tefik, Uluslararası Uyuşmazlıkların Yargı Dışı Barışçıl Yöntemlerle Çözümlemesi ve Barışı Destekleme Operasyonları, Birinci Baskı-Nisan 2002, Çağ Üniversitesi Yayını, s.111.

¹⁷ ODMAN, age, s.111; www.un.org/Depts/dpko/dpko/intro/1.htm (14.10.2003).

¹⁸ Bölge anlaşmaları veya örgütleri de, zaman zaman barışkoruma hareketlarına başvurmuşlardır. Birleşmiş Milletler Andlaşmasında olduğu gibi bu örgütlerin kurucu anlaşmalarında da barışkoruma hareketlarına ilişkin özel hükümler bulunmamaktadır. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. DIEHL, Paul F., International Peacekeeping, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1993.

¹⁹ NALCIOĞLU, age, s.18.

²⁰ MURPHY, Ray, "United Nations Military Operations and International Humanitarian Law: What Rules Apply to Peacekeepers?", Criminal Law Forum 14, 2; Career and Technical Education 2003, s.160; ARIBOĞAN, Deniz Ülke, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sağlanmasında Bir Araç Olarak Birleşmiş Milletler ve Temel Sorunları", Avrasya Dosyası, İlkbahar 2002(BM Özel Sayısı), Cilt 8, Sayı 1, s.135.

²¹ DURAN, Hasan, Birleşmiş Milletler ve İnsani Müdahale, İÜ SBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul-2001, s.57.

Barışkoruma, BM Andlaşmasında açıkça belirtilmiş olmamasına rağmen, bu belge BM'ye barışkoruma görevlerinin de yüklenebileceği esnek bir belge olarak yorumlanmıştır.²² Andlaşma, Güvenlik Konseyi'ne ve Genel Kurul'a uluslararası barış ve güvenliği sağlamak üzere geniş bir inisiyatif tanımıştır. Bu çerçevede hareket eden Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul, andlaşmada yer alan usul ve esaslara uyarak barışkoruma kuvveti oluşturabilir. Barışkoruma kuvvetinin süresi, uzatılıp uzatılmayacağı, hareketin niteliği ve etkinliğine ilişkin her türlü sorun barışkoruma kuvvetini kuran organ tarafından incelenmekte ve karara bağlanmaktadır. Bu uygulamayı ilk başlatan Güvenlik Konseyi olmuş, ama daha sonra Genel Kurul da gerekli gördüğü durumlarda barışkoruma hareketına karar vermiştir.

Askeri personel, Genel Sekreter'in yönetimi altındadır. O da sürekli olarak barışkoruma kuvvetini kuran organa rapor verir. Genel Sekreter'in rolü yaşamsaldır. Kuruluş aşamasında, gerekli olan planları Genel Sekreter hazırlamaktadır. Taraflara danışarak bir tavsiyede bulunur. Bu tavsiye, gücü kuracak organda ve finansmanı için de Genel Kurul'da oylanır. Bundan sonra yine Genel Sekreter işi yüklenir. Zaman zaman kuvveti kuran organa rapor verir ve önceden öngörüle-meyen durumlar ortaya çıktıkça yol göstermesini ister.²³

BM barışkoruma kuvveti hareketi belli şartlar altında hukuki görünmektedir. Güvenlik Konseyi bir barışkoruma hareketına izin vermiş ise onun hukukiliği konusunda pek şüphe doğmamaktadır. Çünkü Konsey, bir devlete karşı zorla yaptırım hareketına izin verebiliyorsa, bir devlete karşı kuvvet kullanmayı gerektirmeyen bir barışkoruma hareketına evleviyetle izin verebilecektir. Buna ilaveten Genel Kurul tarafından yetkili kılınmış bir barışkoruma hareketi eğer Güvenlik Konseyi aynı anda bu konuyu görüşmüyorsa veya barışkoruma hareketi ancak Genel Kurul'un tavsiyesi sonrası başlatılmışsa veya barışkoruma hakkında, toprakları üzerine barışkoruma kuvveti yerleştirilecek devletin onayı veya talebi var ise hukuki olarak kabul edilir.²⁴

Andlaşma'da düzenlenen bir yöntem olmadığı için şu anda uygulanan kural-

²² SCHEFFER, David J., Commentary on Collective Security in Law and Force in the New International Order, 1991, s.101, 103-104; DONOVAN James B./McLAUGHLIN Rafael P., "United Nations Peacekeepers and International Humanitarian Law: Can There Be an Affirmative Duty to Prevent War Crimes and Crimes Against Humanity?", New England International & Comparative Law Annual,(Former Publication Title) www.nesl.edu/intljournal/vol5/donovan.htm (05.11.2003)

²³ "Juridical Evaluation of the Peacekeeping Operations in Trinsnistria in Conformity with the International Law" www.ipp.md/publicationas/R-Memberii.pdf (27.11.2003); KESKİN, Funda, "Yeni Barış Güçleri", Ankara Üniversitesi SBFD, C.54, S.4, Yıl 1999, s.70.

²⁴ BOZKURT, age, s.86; AREND/BECK, age, s.67.

ların çoğu yaşananlardan alınan derslerden geliştirilmiştir. Aslında Barışkoruma kuvvetleri başarılı olduysa, bunu sorunlara olağanüstü bir esneklikle yaklaşmasına rağmen temel ilkelere sadık kalmayı bilmesine borçludur. Andlaşma'da belirlenmiş kurallar olmaması ihtiyaçlara en iyi uyumu sağlamak açısından başarılı olmuşsa da; bu kural yokluğu kimi zaman da barışkoruma kuvvetinin çalışmasını zorlaştırmıştır.

III- BM BARIŞKORUMA KUVVETLERİNİN GELENEKSEL ROLÜ

Soğuk savaş döneminin ideolojik engelleri, BM'nin oluşturulma amacı olan "Kollektif Küresel Güvenlik" görevini yerine getirmesini engellemiştir.²⁵ Güvenlik Konseyinin sürekli beş üyesinin uzlaşmaması, BM'yi, uluslararası barış ve güvenlik için tehditleri ele alan çok daha dar ve ılımlı bir programı geliştirmeye zorlamıştır.²⁶ Günümüzde "geleneksel barışkoruma" olarak bahsedilen, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için bu ılımlı yaklaşımın somutlaştırılmasıdır.

Geleneksel hareketler genellikle, ateşkesi sağlamak için yardım ve denetlemek, sınır hatlarını gözlemlemek, savaşanlar arasında tampon görevi yapmak ve çekilen birliklere yardım etmekle sınırlandırılmıştır. Böylece barışkorumacılar, çatışmanın altında yatan nedenlere inmemelerine rağmen yeni düşmanlıkların ortaya çıkmasından kaçınılmasına yardımcı olmaktadır. Genellikle çatışan taraflar arasına, silahlı çatışmadan sonra istikrarsız olan barışı korumak amacıyla tipik olarak hafif silahlı güçlerden oluşturulmuşlardır.²⁷

BM, 1956 Mısır-İsrail savaşından sonra, Orta Doğu'ya barışı koruma kuvvetini gönderirken, Genel Sekreter Dag Hammarskjöld bu tür askeri güçlerin dayanacağı temel ilkeleri saptamıştır. Daha sonraki olaylarda da barışkoruma kuvvetlerinin kuruluşuna, örgütlenişine ve hareketlerine ışık tutan bu ilkelerin bazıları şunlardır:²⁸

"Barışkoruma kuvvetleri, BM Andlaşmasının VII. Bölümünde öngörülen türden güçler değildir. Bu yüzden, barışkoruma kuvvetinin bir ülkeye gönderilebilmesi için, o ülke hükümetinin rızasına gerek vardır.

Barışkoruma kuvveti, savaşmak için örgütlenen vurucu bir güç değildir. Barışkoruma kuvvetleri askerlerinin ancak yasal öz savunmaları için silah kul-

²⁵ PECK, agm, s.285.

²⁶ DONOVAN/McLAUGHLIN, agm, www.nesl.edu/intljournal/vol5/donovan.htm (05.11.2003).

²⁷ DONOVAN/McLAUGHLIN, agm, www.nesl.edu/intljournal/vol5/donovan.htm (05.11.2003).

²⁸ KARAOSMANOĞLU, age, s.129-130.

lanmaya yetkisi vardır.

Barışkoruma kuvveti tarafsız hareket etmelidir. Bir siyasal çözümü zorla kabul ettirmek için ya da siyasal çözümlerin bağlı olduğu taraflar arasındaki siyasal-askeri dengeyi bozacak biçimde kullanılmamalıdır.

Barışkoruma kuvvetinin görevleri uluslararası nitelik taşır. Barışkoruma kuvveti, evsahibi devletin yasalarına saygı göstermeli ve iç politikasını etkileyecek eylemlerden kaçınmalıdır.”

Zamanla, barışkoruma kuvvetlerinin oluşturulması, yapısı ve işleyişi ile ilgili pek çok ilke ortaya atılmıştır.

İlk olarak, barışkoruma kuvvetleri çatışan tarafların rızası ile gönderilecektir. Barışkoruma kuvveti mutlaka yerleştirileceği devletten izin alınarak yerleştirilir. Devlet bu izni bir bildirimle ya da Genel Sekreter’e gönderilen bir mesajla verebilir. Barışkoruma hareketi niteliği gereği muharebe görevi içermemektedir. Barışçıl çözüm yollarının açılmasını ve çatışan tarafları müzakere masasına oturtmayı hedef seçen hareketin, bütün barışçıl mekanizmalar gibi tarafların rızasına dayanması doğal bir sonuçtur. Ev sahibi devletin giriş izni vermesinin yanısıra, BM Barışkoruma kuvvetinin oluşturulması, kapsamı, atanacak komutanlar ve nasıl sonuca gidileceği konularında da rıza aranmaktadır.²⁹ Kısacası, çarpışan taraflar, Güvenlik Konseyi tarafından zorlanmaksızın barışkoruma güçlerini davet edeceklerdir. Barışkoruma hareketleri, devletlerin onayı ve talebi ile yapıldığından, Güvenlik Konseyi’nin izin vermesi gereken ve kuvvet kullanımını içeren veya zorla yaptırım sayılan türden hareketler grubuna girmezler.³⁰ Bununla birlikte tarafların rızasının elde edilmesinde, hatta bir barışkoruma kuvvetinin yardım için istenmesini sağlamak üzere uyuşmazlıkta taraf olanlara dengeli ve yumuşak bir baskının uygulanabileceği de söylenmektedir.³¹ Devletlerarası bir uyuşmazlıkta her devletin meşru hükümetinden, o ülkede konuşlandırılacak kuvvet için rıza alınması gerekmektedir. Uluslararası unsurları içeren devlet içi bir çatışma veya uyuşmazlık durumunda, hukuksal ve siyasal yönden doğacak sorunların önlenmesi için, uyuşmazlıkla ilgili bütün kesimlerin rızalarının elde edilmesinin yararlı olacağı, başarı için gerekli konsensusun bü-

²⁹ Barışkoruma kuvvetlerinin rahat ve verimli çalışabilmesi açısından, BM ile kabul eden devlet arasında yapılan bir anlaşmayla bu kuvvete mensup kişilerin buldukları ülkede tabi olacakları statü belirlenmektedir. Barışkoruma kuvvetinin asker olmayan mensupları 1946 BM’nin Ayrıcalık ve Bağışıklıkları Sözleşmesi’nin hükümlerinden yararlanırlar ama askerler bu sözleşmeden yararlanamazlar. İkili anlaşmalarla, askerlerin de Sözleşme’dekine benzer hak ve ayrıcalıklara sahip olması sağlanmakta, kuvvetin hareket serbestisi ve BM’nin tek denetim makamı olarak kalması güvence altına alınmaktadır.

³⁰ Barışkoruma kuvvetinin VII. Bölüme göre kurulduğu da bir gerçektir. PAZARCI, Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, III. Kitap, Ankara 1994, s.220.

³¹ NALCIOĞLU, age, s. 50.

tün tarafların rızaları ile sağlanabileceği ifade edilmektedir.³² Barışkoruma kuvvetinin bir devlet ülkesinde konuşlandırılması, ev sahibi devletin yasal hükümetinin rızasına dayandığından, ev sahibi devletin rızasını geri alması halinde, artık bu kuvvetin rızasını geri alan devletin ülkesinde konuşlandırılması yasal açıdan mümkün değildir.³³

İkincisi, barışkorumacılar, sadece hafif silahlara sahip olabilecekler ve sadece kendilerini savunmak amacıyla güç kullanabileceklerdir. Buna, barışkoruma kuvvetlerinin, buldukları yerden çıkarma çabalarına karşı direnmeleri de dahildir.³⁴ Barışkoruma hareketi, BM Andlaşmasının VII. Bölümü'nün 42. maddesine dayalı zorlama hareketinden tamamen farklıdır. Barışkoruma, askeri olmayan fakat yalnız askerlerin yerine getirebileceği bir hareket olarak yorumlanmaktadır. Harekatın görev talimatında bir çözümün zorla empoze edilmesine ilişkin bir husus yoktur. Harekat genel yaklaşımında esas itibarıyla savaşıma görevi yoktur.³⁵ Barışkoruma hareketinin savaşıma görevinin olmayışının en belirgin göstergesi, kuvvet kullanmamanın temel ilke olarak benimsenmesidir. Savaşıma görevinin olmaması ve kuvvet kullanmama ilkesinin bir sonucu olarak, barışkoruma askerleri kural olarak hafif silahlar taşımaktadırlar. Barışkoruma faaliyetlerinde kuvvet kullanmama ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalınsa bile, bazen şiddet ve kuvvet kullanılması gereken durumlara karşılaşılabılır.³⁶

Üçüncüsü ise, barışkorumacılar mutlak nesnelliklerini ve tarafsızlıklarını sürdüreceklerdir.³⁷ Tarafsızlık, uyuşmazlığa taraf olanlardan herhangi bir şekilde birinin lehine diğerinin aleyhine sonuç doğurabilecek veya birinin çıkarlarını diğerine üstün tutacak uygulamalardan kaçınmak şeklinde tanımlanabilir. Kesin bir tarafsızlığın korunması hareketin başarılı olabilmesi için şarttır. Barışın korunmasına ilişkin görevlerin tarafsız bir şekilde yürütülmesinin yanısıra, görevlilerin o şekilde hareket etmekte olduklarına dair izlenim verilmesi gerekmektedir. Tarafsızlık konusunda mükemmel bir sonuç elde edilmesi oldukça güç olmasına

³² ODMAN, age, s.156-157.

³³ KESKİN, Funda, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, Ankara-1998, s.175.

³⁴ DONOVAN/McLAUGHLIN, agm, www.nesl.edu/intljournal/vol5/donovan.htm (05.11.2003).

³⁵ KESKİN, age, s.176; Güvenlik Konseyi'nin 21 Şubat 1961 tarih ve S/4741 sayılı kararıyla barışkoruma kuvvetine Kongo'da bir iç savaşı önlemek için son noktada başvurulmak üzere meşru müdafanın ötesinde kuvvet kullanma izni vermesi, Kongo'daki başarısızlığın nedenlerinden birisi olarak gösterilmektedir. Güvenlik Konseyi'nin kararı için bkz. <http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0171/68/IMG/NR017168.pdf?OpenElement> (09.01.2004)

³⁶ ODMAN, age, 157-160.

³⁷ DONOVAN/McLAUGHLIN, agm, www.nesl.edu/intljournal/vol5/donovan.htm (05.11.2003); ODMAN, age, s.160-161

karşın, gerekli çaba gösterilmeli, tarafsızlıkla bağdaşmayan kasıtlı davranışlardan özenle kaçınılmalıdır.

Dördüncüsü, barışkoruma hareketi, evsahibi devletin işlerine müdahale etmeyecektir. Bu ilke, evsahibi ülke devletinin bağımsızlığına, egemenlik haklarına ve toprak bütünlüğüne sıkı ve kesin bir şekilde saygı duymayı gerektirmektedir.³⁸ İçişlerine karışmama ilkesi, BM Andlaşması 2. madde 7. fıkrasında düzenlenmektedir. Buna göre Birleşmiş Milletler'in, özü itibarıyla bir devletin ulusal yetkisi içinde bulunan işlere karışamayacağı, bu konuda devletleri belli bir çözüm tarzı için zorlayamayacağı belirtilmektedir. Barışkoruma hareketlerinde genel kural, özü itibarıyla devletin ulusal yetkisi içinde bulunan işlere karışılmamasıdır. Ancak barışkoruma kuvveti uyuşmazlıkta, belli bir andlaşmaya dayanılarak o devletin ülkesinde bulunduğu ve bulunmasını gerektiren uyuşmazlığın barış ve güvenliği tehdit eden uluslararası bir nitelik kazanmış bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bu nedenle barışkoruma kuvvetinin, yetkili organın verdiği görevleri yerine getirmek için yürütmek zorunda olduğu faaliyetlerin işlere karışma itirazı ile engellenmesi mümkün değildir.

Son olarak barışkorumacılar verilen emirlerin sınırları belli ve yerine getirilebilir olması gerekmektedir.³⁹ Barışkoruma hareketlarına yönelik yetkiler, BM Güvenlik Konseyi kararlarıyla türetilmektedir. Bu kararlar; bir uyuşmazlık veya çatışmayla yakından ilgililerin, doğrudan müdahil olan tarafların, komşu ülkelerin, Güvenlik Konseyi üyelerinin, katkıda bulunan devletlerin seçilmiş ya da potansiyel birlikleri ile bilgi, analiz, tavsiye ve takipten birinci derecede sorumlu olan Sekreteryar arasında yapılan müzakere ve danışma sürecinin bir ürünüdür.⁴⁰

1945-1988 yılları arasında yapılan bütün hareketler bu türdendir. Tarafsız bir örgüt olan BM,⁴¹ küçük çatışmaların ABD ile eski SSCB arasında doğrudan ve önemli bir çatışmaya dönüşmemesine gayret ederken aynı zamanda bu çatışmaların sona erdirilmeleri için de çaba harcamıştır.

³⁸ ODMAN, age, s.167.

³⁹ ÇAYCI, Sadi, "Barış Gücü Harekatının Hukuksal Esasları", Silahlı Kuvvetler Dergisi, C.335, Yıl 112, (Ocak-1993), s.103.

⁴⁰ "Juridical Evaluation of the Peacekeeping Operations in Trinsnistria in Conformity with the International Law" www.ipp.md/publicationas/R-Memberii.pdf (27.11.2003).

⁴¹ GHALI, Boutros, Supplement to the An Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of The United Nations, Report of the Secretary-General on the Work of the Organization A/50/60-S/1995/1, 3 January 1995, www.un.org/Docs/SG/agsupp.html (03.10.2003).

IV- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞKORUMA HAREKATLARININ DEĞİŞEN ROLÜ

Soğuk savaş dönemindeki Geleneksel Barışkoruma hareketleri örneğin; askeri gözetim temelinde ateşkes hattının gözlenmesi yoluyla çatışmanın dondurulmasına çalışarak daha fazla şiddetten kaçınmayı amaçlamıştır. BM askeri ve sivil personelinin bölgedeki varlığı, çatışmanın çözüme kavuşturulmasına yardımcı olmak veya insani yardımların ulaştırılmasını güvence altına almak amacıyla ateşkes andlaşmalarının uygulanmasının gözlemlenmesi veya kuvvetlerin birbirinden ayrılması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu tür hareketler daima evsahibi devletin ve olağan durumlarda aynı zamanda diğer çatışan tarafların rızasını da gerektirir ve bu hareketler bir tarafı diğer tarafa tercih etmeksizin tarafsız bir yaklaşımla yürütülmek zorundadır.

Geleneksel olarak ilgili tarafların rızaları ile çatışan devletler arasında çatışmayı çözmek ve kontrole yardımcı olmak amacıyla oluşturulan, ateşkeslerin, sınır hatlarının ve geri çekilen güçlerin denetlenmesi konularıyla sınırlandırılan BM'nin barışkoruma görevi 1989'dan itibaren dikkate değer biçimde genişlemiştir.⁴² Bunlar hala tarafların rızasına dayanmaktadır. Ancak genellikle bu hareketlerin amacı, Yugoslavya ile alakalı Barış Andlaşmasını ilgilendiren durumda olduğu gibi halihazırda görüşülmüş olan bir çözümün uygulanmasıdır. Bu yüzden bu hareketler çoğunlukla çatışmanın üzerinde anlaşmış, siyasi çözümün uygulanmasına yönelik girişimin bir parçasıdır. Bazı hareketler sivillerin korunması ve insani yardımların ulaştırılması konusunda yoğunlaşmıştır. Barışkorumanın bu yeni şekilleri çok daha karmaşıktır. Daha fazla sayıda aktör(gerilla hareketleri, bölgesel örgütler, hükümetler dışı organizasyonlar ve yerel unsurlar) olayın içine girmektedir ve BM genellikle uygulayıcı, arabulucu ve garantör gibi birbiriyle çelişen rolleri yerine getirmek zorunda kalmıştır.⁴³

Süper güç çekilişi sonucunda zayıf kalan ulusal kurumların, çöken ekonomilerin, doğal felaketlerin ve etnik mücadelelerin BM'yi göreve davet ettiği görülmüştür.⁴⁴ Bu hareketler, seçimlerin denetimi, insani yardım malzemelerinin teslimi, ulusal uzlaşma sürecine yardımcı olunması ve devletlerin sosyal, ekonomik ve idari altyapılarının yeniden inşası gibi görevleri de içermeye başlamıştır. Son dönemlerdeki çatışmaların çoğu devletler arasında değil, devletlerin içerisinde olmaktadır. Genel olarak bu görevlerin amacı, BM kuvvetlerinin çatışan düşman taraflara müdahalesini de içine alan ve iç veya ülke içi olarak adlandırılan çatışmaların çözümüdür.⁴⁵ Çünkü BM barışkoruma kuvvetlerinin 2/3'den fazlası iç çatışmalara yöneliktir. Dolayısıyla günümüzdeki barışkoruma hareket-

⁴² www.un.org/Depts/dpko/pkeep.htm (14.10.2003)

⁴³ MALANCZUK, age, s.424.

⁴⁴ NALCIOĞLU, age, s.24.

⁴⁵ PECK, agm, s.287.

larına verilen yetkiler geleneksel barışkoruma fikrinin yenilenmesini zorunlu kılmıştır.⁴⁶ Gerçekten de uluslararası barış korumanın, artık ulusal karakterdeki barışı koruma misyonları haline geldiğini gösteren en önemli gösterge 1990 ile 1995 arası ortaya çıkan 92 çatışmadan 89 tanesinin iç çatışma karakterinde olmasıdır. Çoğu zaman iç çatışmalara da Birleşmiş Milletler'in dahil olması beklenmekte ve müdahalede gecikmeler çeşitli tepkilere sebep olmaktadır. Oysa BM Andlaşması içişlerine karışmayı yasaklamakta ve temel prensip olarak üye devletlerin anayasal düzenlerine ve toprak bütünlüklerine saygıyı kabul etmektedir. Bu nedenle bu tür sorunlarda derhal müdahalede bulunmak çok mümkün olamamakta, ancak sorunlarda ülkeden yetkili yöneticilerin çağırısı ya da insan hakları ihlalleri gibi tüm uluslararası toplumun ortak tepkisini çeken durumların varlığı halinde, müdahale daha kolay gerçekleşebilmektedir.⁴⁷

Son yıllarda çatışmanın önlenmesi kavramı üzerinde daha fazla vurgu yapılmaya başlanmıştır. Çünkü devletler arasında veya devlet ülkesi içerisinde bir çatışma başladığında BM için barışı yeniden tesis etmesinin zor olduğu deneyimle sabittir. 1992 yılında BM Genel Sekreteri Boutros-Ghali tarafından geleneksel barışkorumanın açıkça ötesine geçen bazı önerilerin yer aldığı Barış Gündemini yayınlamıştır.⁴⁸ Belgede öneriler arasında her an hazır bekleyen barışı tesis güçlerinin oluşturulması bulunmaktadır. Bu kuvvetler, geleneksel barışkorumacılardan daha ağır silahlarla donatılacak, Güvenlik Konseyi tarafından harekete geçirilecek ve Genel Sekreter tarafından atanan birisi aracılığıyla Güvenlik Konseyi tarafından kumanda edilecektir.⁴⁹ 1992 yılına gelinceye kadar, BM liderleri, Örgüt'ün barışı gerçekleştirmek için, düşmanca durumlarda daha aktif bir müdahaleye hazır olduğuna inanmışlardır. Ancak BM barışın tesisi görevinin evrimi kısa bir süre içerisinde sorunlu gerçeklerle karşılaşmış; başarılı barış tesisi hareketleri, yalnızca saldırı gücünün oluşturulması için bir istek ve yeterlilik gerektirmemiş, ayrıca bu güçlerin maruz kalacağı kayıplardan da yılmayacak bir yapı gerektirmiştir. Bu öneriler, yalnızca silahlı müdahaleye karşı insani hareketlerle daha etkin askeri korumayı değil, aynı zamanda tarafların imzaladığı ancak uygulamaya koyamadığı ateşkes andlaşmasının uygulanmasını askeri vasıtalarla sağlamak amacıyla ülke içi bir çatışmanın taraflarının

⁴⁶ DURAN, agt, s.58.

⁴⁷ ARIBOĞAN, agm, s.144.

⁴⁸ GHALI, An Agenda For Peace, www.un.org/Docs/SG/agpeace.html (03.10.2003), Genel Sekreter Gündemde, Birleşmiş Milletler'in yalnızca krizler ortaya çıktıktan sonra önlem aldığı, ancak anlaşmazlıkların krize ve çatışmaya dönüşmeden önlenmesi için de çaba gösterilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Gündemde ifade edildiği şekliyle güvenlik, askeri müdahalenin ötesinde önleyici diplomasi, barış yapma, barışa zorlama, barışı koruma ve çatışma sonrası barışı kurma faaliyetlerini de içeren bir bütün olarak ele alınmaktadır. Tüm bu işlevler ise birbiriyle bağlantılı bir bütün olarak değerlendirilmektedir.

⁴⁹ GHALI, An Agenda for Peace, www.un.org/Docs/SG/agpeace.html (03.10.2003).

rızası alınmaksızın da oluşturulacak BM “ateşkes uygulama birimleri”nin oluşturulmasını öngörmektedir.⁵⁰ Ayrıca son dönem BM uygulamasında barışkorumanın bir devletteki hükümet kurumlarının ve kanun ve düzenin kurulması veya yeniden tesisi konularında daha fazla etkin olması anlamında girişimler vardır.

Yeni bir gelişme de, üye devletleri, ulusal birliklerini ve ekipmanlarını barışkoruma hareketlerinde görev almaları için BM ile “stand-by düzenlemeler” yapmaya davet ederek barışkoruma hareketlarına “hızlı mukavemet yeteneği” kazandırmaya çalışmak olmuştur.⁵¹ Bu stand-by düzenlemeler, kolektif güvenlik önlemlerini içeren BM Andlaşmasının 43. maddesinde öngörülen özel düzenlemeyle karıştırılmamalıdır. Bununla birlikte, 31 Ekim 1995 itibarıyla bu tür yükümlülükleri 47 üye devlet 55.000 personeliyle üstlenmiştir. Stand-by düzenlemeler çerçevesinde üye devletler işbirliği yapıp yapmama konusunda her olayı ayrı ayrı değerlendirerek karar verme hakkını elinde tutmaktadır.⁵² Yeni barışkorumadan kaynaklanan talepler, BM’nin hem sayısal hem de kalite anlamında kapasitesini zorlamıştır.

Yeni dönemde barışkoruma kuvvetlerinin karşısına çıkan yeni sorunlarla başa çıkabilmesi için bazı değişiklikler gerektiğini gösteren ilk yer Somali’dir. Somali’deki sivillere yardım dağıtan BM Barışkoruma Kuvveti UNOSOM I iç savaş koşulları nedeniyle işini yapamaz duruma gelince, 1992’de Güvenlik Konseyi kararıyla ilk kez yalnızca bir devlet sınırları içinde gerçekleşen olaylardan dolayı BM Andlaşması’nın VII. Bölümü çerçevesinde zorlama önlemi uygulanmıştır. Ancak UNITAF’in sona erip UNOSOM II’nin kurulmasından sonra başarısızlık tam olarak ortaya çıkmıştır.⁵³

BM ve ona bağlı personelin güvenliğini ilgilendiren tehlikeler karşısında Somali, Ruanda ve Yugoslavya deneyimi 1994 yılında özel bir andlaşmanın hazırlanmasına neden olmuştur.⁵⁴ Ancak barışkoruma, barıştesisi, barış inşası, barış uygulaması ve insani yardımın yeni şekillerini ilgilendiren daha esaslı kavramsal bir sorun vardır. BM Genel Sekreterinin önerdiği yaklaşımın özünde BM müdahalesi öncesi çatışmanın tarafları arasında bir andlaşma şartını bir kenara bırakmaktadır. Deneyimler, bölgedeki BM hareketiyle ilgili olarak hem

⁵⁰ GHALI, An Agenda for Peace, www.un.org/Docs/SG/agpeace.html (03.10.2003).

⁵¹ MALANCZUK, age, s.424.

⁵² Mayıs 1994’te Güvenlik Konseyi Ruanda’daki UNAMIR Gücünü büyütmeyi kararlaştırdığında daha önceden stand-by düzenlemeleri yapmış olan 19 devletin hiçbirinin katkıda bulunmayı kabul etmemesi üye devletlerin bu konudaki isteksizliğini gösteren bir örnektir.

⁵³ KESKİN, agm, s.73.

⁵⁴ BLOOM, E.T., “Protecting Peacekeepers: The Convention on the Safety of United Nations and Associated Personnel”, AJIL, Vol.89(1995), s.621-630; MURPHY, agm, s.181-188.

BM personelinin güvenliği, hem de görevin etkinliği konularında istenmeyen bir durum yaratmaktadır. Zorlayıcı unsurları içine almaya çalışan “karışık barışkoruma” bir yandan zorlayıcı müdahalenin diğer yandan barışkorumanın farklı yasal temeli ve fonksiyonlarını karıştırmaktadır.

Son dönemlerdeki değişiklikler de göz önüne alındığında barışkoruma hareketleri üç ana kategoride değerlendirilebilir:⁵⁵

İlk kategori, geleneksel barışkorumadır. Burada barışkorumacılar sadece ateşkesi yönetmekle kalmaz aynı zamanda çatışan tarafların askerleri arasında güvenli bir alan oluşturarak, askerlerin geri çekilmesini sağlamak ve tarafların birbirleriyle uzlaşacağı bir ortam hazırlamak.

İkinci kategori, çok yönlü barışkorumadır. Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte Güvenlik Konseyi’ne üye olan devletler, barışkoruma hareketlerinin çeşitliliği konusunda daha istekli olmuşlardır. Sivil uzmanların görev ve yetkileri genişletilmiştir. Örneğin; insan hakları, yerel güvenlik, toprak reformu, çatışan tarafların sivil yaşama yeniden entegrasyonu vb. sorunlar, BM sivil görevlilerinin yardımlarıyla ve ilgili devletlerin ulusal kurumlarının güçlendirilmesiyle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Üçüncü kategori, uluslararası toplumun ağır insanlık dramını azaltmaya yönelik girişimlerdir. Bu tür hareketler, silahlı güçlerin sivil halka yapılan yardımları önleme çabalarının olduğu durumlarda, sivil halkın rahatlamasını sağlayacak insani yardımın dağıtımını yapmak ve korumak için uygulanır.

Günümüz barışkoruma faaliyetlerinde, uyuşmazlığın başlıca taraflarının rızalarının alınabilmesi mümkün olmakla birlikte, tarafların hareket alanında gerekli kontrolü nadiren sağlayabildikleri gözlemlenmektedir. Bütün tarafların rızalarının alınmasının uygulamada mümkün olamaması karşısında, sorunun her olay için ayrı ayrı ele alınarak, muhtemel başarı şansı ile katılımcı devletlere maliyeti açısından değerlendirme yapılması gerekmektedir. Üstelik tarafların rızasının sağlanmadığı durumlarda, BM kuvvetleri gerekli görüldüğü takdirde kuvvet kullanmak için de yetkilendirilebilecektir.⁵⁶ Nitekim Dayton Barış Andlaşması çerçevesinde görevlendirilen IFOR’a Konsey’in 1031 sayılı kararı⁵⁷ ile meşru müdafanın ötesinde kuvvet kullanma yetkisi tanınmıştır. Ancak, barışkoruma kuvvetlerine savunma sınırlarını aşan bir kuvvet kullanma yetkisi verilecekse, hangi hallerde ve ne ölçüde kuvvet kullanılacağına, kuvvet kullanma alternatiflerinin ve uygulamaya hakim olacak ilkelerin açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

⁵⁵ DURAN, agt, s.58-59.

⁵⁶ NALCIOĞLU, age, s.55.

⁵⁷ Karar için bkz. UN Doc. SC Res. 1031(1995) <http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/405/26/PDF/N9540526.pdf?OpenElement> (29.02.2004)

dir.⁵⁸ Kısacası, Soğuk savaş sonrası dönem BM'ye uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturan durumları tespit etme ve doğrudan karşı önlem alma yönünde eşsiz bir fırsat sunmuştur. Bu fırsat, BM'nin 1990'larda başlayan ve geleneksel barışkorumacılıktan barış tesis edici yöne doğru gelişen bir eğilimin ifadesidir.

BM, 1989'da "barış-tesisi" hareketi olarak bilinen ilk başarılı hareketini gerçekleştirmiştir. Bu hareket, sadece Namibya'daki düşman kuvvetlerinin ülkeden uzaklaştırılmasının gözlemlenmesiyle sınırlı kalmayıp, ülkede yapılan seçimlerin denetimine de karışmıştır.⁵⁹ 1991'de BM, savaşın parçaladığı Kamboçya'da istikrarın yeniden tesis edilmesine yönelik bir dizi önlemler uygulamıştır. Bu önlemler, sivil savaşın sona erdirilmesini, ülkenin çok-partili demokrasiye açılmasını, seçimlerin düzenlenmesini ve kazananların yeni hükümeti oluşturmalarına yardımcı olunmasını içermektedir. Kısaca, BM'nin Kamboçya'daki görevi, barışın tesisi, barışkoruma ve önleyici diplomasinin başarılı bir uygulama örneğidir.

Barışkoruma birliklerine kuvvet kullanma yetkisi verilmesi bir yandan hareketlerin etkinliğini artırırken, diğer yandan hafif silahlarla donatılmış, zayıf durumdaki bu birliklerin saldırıya uğrama olasılığını artırmıştır. Nitekim Somali'de barışkoruma birlikleri, geleneksel barışkoruma hareketleri ile kıyaslanamayacak ölçüde saldırılara maruz kalmışlar, tutsak edilmişlerdir. Tırmanan çatışmanın sivillerin de ölmesine yol açması, Birleşmiş Milletler'in acımasız ve sömürgeci bir tavır ile suçlanmasına sebep olmuştur. Kuvvet kullanma yetkisi verildiğinde, tırmanan bir şiddet ortamında bu yetkinin sınırlandırılabilmesi fiilen mümkün olmayacak, başlıca taraflardan birine yönelecek bir kuvvetin, tarafsızlık ve rıza ilkelerini ihlal etmesinin önüne geçilmesi zorlaşacaktır. Diğer taraftan katılımcı devletler ulusal birliklerinin tehlikeli görevlerde kullanılmasından memnun olmayacaktır.⁶⁰

Barışkorumacıların uğradığı kayıplar, BM ve uluslararası toplumu, Teşkilat'ın modern barış müdahalelerindeki rolünü yeniden değerlendirmeye zorlamıştır. UNOSOM II'nin çabalarını çevreleyen ve çoğu gözden kaçan zorluklar, Boutros-Ghali'yi "Birleşmiş Milletler barışı empoze edemez. Birleşmiş Milletler'in görevi barışı korumaktır" demeye sevk etmiştir.⁶¹ 1995 yılında Genel Sekreter hazırladığı "Barış Gündemi Eki"nde, barışın tehdidinden sorumlu olanlara karşı barışı dayatmak amacıyla düzenlenen hareketleri başlatma, yönetme, kumanda etme veya kontrol etme yetkisinin Güvenlik Konseyi'nde ve Genel

⁵⁸ NALCIOĞLU, age, s. 67.

⁵⁹ DONOVAN/McLAUGHLIN, agm, www.nesl.edu/intljournal/vol5/donovan.htm 05.11.2003; SHUSTOV, Vladimir, "Birleşmiş Milletler Savaşabilir mi?", Avrasya Dosyası, İlkbahar 2002 (BM Özel Sayısı), C.8, S.1, s.177.

⁶⁰ NALCIOĞLU, age, s. 68.

⁶¹ DONOVAN/McLAUGHLIN, agm, www.nesl.edu/intljournal/vol5/donovan.htm (05.11.2003).

Sekreter'de olmadığı sonucuna varmıştır.⁶² Güvenlik Konseyi, Somali'de karşılaştığı güçlülere ve kollektif güvenlik alanındaki rolünü genişletme çabalarındaki çıkmaza rağmen barış tesisinin etkin savunucusu olmaya devam etmiştir. Somali'den bu yana Güvenlik Konseyi, iç çatışmaların bastırılması ve saldırganın yenilgiye uğratılmasını amaçlayan üye devletlerin uygulamalarını onaylamaktadır.

Geleneksel barışkoruma ilke ve uygulamaları, son yılların yarattığı yeni talepleri biraz zorlama yorumlarla karşılayacak esnekliği göstermiş olup, temel ilkelerinde bir esneklik sözkonusu değildir. Açık ve uygulanabilir bir görev, bu görevin yerine getirilmesinde tarafların işbirliği, Güvenlik Konseyinin kesintisiz desteği, üye devletlerin uzmanlar da dahil olmak üzere gerekli askeri ve sivil personeli sağlamaya hazır olmaları, genel merkezde ve görev yerinde etkin bir BM komutası ve son olarak da uygun mali ve lojistik destekle sağlanabileceği ifade edilmektedir.⁶³

SONUÇ

Barışkoruma hareketleri, ortak güvenlik sisteminin çalışmadığı bir ortamda çatışmaları sınırlı tutmak ve gerilimi azaltmakla önemli bir görevi yerine getirmiştir. BM Andlaşması'nda düzenlenen bir yöntem olmadığı için şu anda uygulanan kuralların çoğu yaşananlardan alınan derslerden geliştirilmiştir. Andlaşma'da belirlenmiş kurallar olmaması ihtiyaçlara en iyi uyumu sağlamak açısından başarılı olmuşsa da bu yoksunluk kimi zaman da kuvvetlerin çalışmasını zorlaştırmıştır.

Soğuk savaşın sona ermesi BM için barışkoruma kuvvetini bırakıp başlangıçta planlandığı gibi barışı zorlama şansının doğduğu düşüncelerine neden olduysa da uygulama tam tersini göstermektedir. Bunun bir nedeni, ortak güvenlik sisteminin işler hale getirilmesinin getirdiği büyük finansal, örgütsel ve uygulamadan doğan zorluklardır.

Barışkoruma görevlileri, BM'nin belki de en göze çarpanıdır, fakat uyumsuzluk halindeki bölgelerde yalnız değildir. Aralarında BM Sığınmacılar Yüksek Komiserliği, Dünya Gıda Programı, BM Çocuk Fonu ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği gibi gruplarla Barışkorumacılar yakın çalışmaktadır. Bunlar, hep birlikte yerlerinden edilmiş insanların ve sığınmacıların problemleriyle ilgilenerek acıları hafifletmeye yardımcı olurlar ve uzlaşma ve kalkınmaya katkıda bulunurlar.

⁶² GHALI, Supplement to the An Agenda for Peace, www.un.org/Docs/SG/agsupp.html (03.10.2003).

⁶³ GHALI, An Agenda for Peace, www.un.org/Docs/SG/agpeace.html (03.10.2003).

Son yıllarda BM'nin önüne getirilen uyuşmazlıkların sayısı ve yapısında önemli değişiklikler görülmektedir. Soğuk savaş sonrası dönem, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden ve yoğun bir şekilde insanlık dramına neden olan sivil çatışmalar ve devletler içindeki diğer askeri uyuşmazlıkların artışıyla karakterize edilebilir. Barışkoruma başlangıçta devletler arasındaki bir uyuşmazlıkla ilgilenen bir yöntem olarak gelişmişken, günümüzde sivil çatışmalara ve devlet içindeki uyuşmazlıklara artan bir biçimde uygulanmaktadır.

Barışkoruma kuvvetlerine yöneltilen önemli bir eleştiri, çatışmaları çözmemesi, yalnızca dondurmakla yetinmesidir. Bu kimi zaman yeterli olmakta ve taraflar sorunu kendi aralarında halledebilmektedir. Ancak kimi zaman da sorun, olduğu biçimiyle uzun yıllar boyunca kalmakta ve barışkoruma kuvveti de bunu sürdürmeye yarayan bir araç halini almaktadır. Bu yüzden de barışkoruma kuvvetinin kurulmasıyla birlikte sorunun çözülmesi yolunda başka çabalar harcanması da zorunludur.

Özellikle çatışma öncesi ve sonrasında BM'nin daha aktif olabileceği ve daha verimli olabileceği kanaati, barış misyonlarının da çeşitlenmesine yol açmaktadır. Barışın ateşkesten ibaret bir durum olmadığı ve sürdürülebilirliği için bir çok siyasal, sosyal önlemin alınmasının gerekliliği, örgütü de sürekli bir dönüşüm ve arayış içerisinde tutmakta ve her yeni genel sekreter barış ve güvenlik konusunda bir yapısal program deklare etmektedir.